

ОДЕСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ

НЕСТЕРЕНКО Світлана Сергіївна

УДК 341.44:341.231.14

**МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ
ЗДІЙСНЕННІ ЕКСТРАДИЦІЇ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Одеса – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеській національній юридичній академії Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник

доктор юридичних наук, доцент
ЗЕЛІНСЬКА Наталія Анатоліївна,
Одеська національна юридична академія,
професор кафедри міжнародного права та
міжнародних відносин

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор
МИЦИК Всеволод Всеволодович,
Інститут міжнародних відносин
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
професор кафедри міжнародного права;

кандидат юридичних наук, професор
РЕПЕЦЬКИЙ Василь Миколайович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри міжнародного права

Захист відбудеться «20» березня 2010 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.086.04 в Одеській національній юридичній академії за адресою: 65009, м. Одеса, вул. Фонтанська дорога, 23.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеської національної юридичної академії за адресою: м. Одеса, вул. Сергія Варламова, 2.

Автореферат розісланий «16» лютого 2010 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. М. Крестовська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Злочинність є однією з основних загроз ХХІ століття. Реакція на цю загрозу повинна бути адекватною та збалансованою. Перед світовим співтовариством стоїть завдання створення ефективного міжнародно-правового режиму протидії злочинності, що повинен включати в себе загальне і неухильне дотримання прав людини. Захист прав людини і утвердження принципу верховенства права в контексті боротьби зі злочинністю стає одним із пріоритетних напрямків розвитку теорії і практики міжнародного права.

Сформований протягом століть інститут екстрадиції виступає важливою формою надання взаємної допомоги держав у боротьбі зі злочинністю, забезпечуючи невідворотність покарання осіб, які переховуються від правосуддя. З активізацією процесу інтернаціоналізації злочинності видача гаданих правопорушників і засуджених осіб стає усе більш значимою ланкою в системі функціонування кримінальної юстиції. При здійсненні процедури екстрадиції застосовуються примусові заходи, відбувається суттєве втручання у сферу прав і свобод людини, у зв'язку з чим питання захисту прав осіб, які підлягають видачі, набувають особливого значення.

Багато аспектів прав видаваних осіб не отримали остаточного вирішення в міжнародному праві і сучасній практиці держав та знаходяться у повній залежності від застосування власних правових підходів та політичних інтересів держав у конкретному випадку, що посилює гостроту питання забезпечення прав та свобод осіб при здійсненні екстрадиції.

Метою видачі має бути відправлення правосуддя над людиною без порушень її прав. Становлення в міжнародному праві гарантій захисту прав і свобод особи, залученої до екстрадиційної процедури, стало результатом прогресивного розвитку позитивного відношення до гуманістичної функції екстрадиції. Проблеми видачі активно обговорювалися в ХІХ ст., в тому числі у контексті захисту прав видаваних осіб від політичних переслідувань. Вагомий внесок у дослідження інституту видачі був зроблений працями М. С. Таганцева, В. П. Даневського, Ф. Ф. Мартенса, Д. П. Нікольського, Е. К. Сімсона, О. В. Степанова, А. М. Штігліца та ін.

Серед наукових джерел, які стали важливим підґрунтям представленого дослідження, є, передусім, праці відомих вітчизняних учених-правників, в яких розглядалися питання екстрадиції, зокрема, Ю. П. Аленіна, О. П. Бичківського, Н. О. Бондаренко, М. В. Буроменського, В. Г. Буткевича, О. І. Виноградової, С. М. Вихриста, В. Г. Гребенюка, Т. В. Затилкіної (Лукашкіної), Н. А. Зелінської, В. О. Іващенко, С. Ф. Кравчука, І. І. Лукашука, А. С. Мацка, М. І. Пашковського, М. П. Свистуленко, М. І. Смирнова, Л. Д. Тимченка, М. І. Хавронюка та ін.

Для розуміння прав і свобод людини та їх гарантій важливими стали наукові надбання багатьох українських учених, серед яких можна назвати

М. М. Антонович, В. Н. Денисова, В. І. Євінтова, Л. Г. Заблоцьку, О. В. Задорожнього, Н. І. Карпачову, В. В. Кравченка, М. І. Малишка, О. О. Мережка, В. В. Мицика, Ю. М. Оборотова, М. П. Орзіха, В. Ф. Погорілка, П. М. Рабіновича, Ю. І. Римаренка, О. Ф. Скакун, О. В. Сурілова, С. В. Шевчука, Ю. С. Шемшученка та ін.

Значний внесок у розроблення концептуальних засад інституту видачі внесли відомі зарубіжні дослідники, зокрема, А. Х. Абашидзе, М. Ш. Бассіуні, С. Беді, С. С. Беляєв, К. Л. Блейкеслі, О. І. Бойцов, Р. М. Валеев, Ю. Г. Васильєв, К. Вінджерт, В. М. Волженкіна, Л. М. Галенська, Г. Джилберт, Дж. Дугард, В. К. Звирбуль, І. І. Карпець, А. Кассезе, М. І. Костенко, В. М. Кудрявцев, О. Лагодні, Є. Г. Ляхов, Ю. В. Мінкова, А. В. Наумов, Л. Ф. Оппенгейм, В. П. Панов, М. Плачта, Н. А. Сафаров, К. Станбрук, А. Станбрук, М. Д. Шаргородський, А. Ширер, Е. Шортс, В. П. Шупілов та ін.

В Україні питанням екстрадиції присвячені кандидатські дисертації С. М. Вихриста «Видача осіб в аспекті співвідношення міжнародного та національного права» (2002 р.) та М. П. Свистуленко «Екстрадиція в правовій системі України: основні кримінально-правові аспекти» (2005 р.), проте у цих роботах не приділено окремої уваги захисту прав людини при здійсненні екстрадиції. У вітчизняній правовій науці немає монографічних праць, присвячених проблемі забезпечення прав людини в процесі екстрадиції, що зумовлює актуальність дослідження як для науки, так і практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота відповідає плану наукових досліджень кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Одеської національної юридичної академії «Правові способи забезпечення суверенітету України та її міжнародно-правове співробітництво» на 2006 – 2010 рр. і є частиною науково-дослідної програми академії на 2006 – 2010 рр. «Традиції та новації у сучасній українській державності і правовому житті» (державний реєстраційний номер 0106U004970).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розкриття та узагальнення теоретичних і практичних засад міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції на основі комплексного, всебічного вивчення доктринальних основ, правової регламентації і практики реалізації інституту видачі.

Мета дослідження зумовила поставлення таких завдань:

визначити цілі інституту видачі в контексті забезпечення прав людини; розглянути тенденції розвитку правозахисних елементів в інституті екстрадиції; сформулювати поняття та виділити основні компоненти правозахисної системи інституту екстрадиції;

розкрити правозахисні функції правила подвійної кримінальності як інструменту дотримання принципу *nullum crimen sine lege* в інституті екстрадиції;

з'ясувати роль принципів спеціальності, *non bis in idem*, *aut dedere aut judicare* для захисту прав і свобод осіб, залучених до екстрадиційної процедури, та визначити оптимальне застосування вказаних принципів з урахуванням інтересів цих осіб;

висвітлити принцип *jus de non evocando* як важливої гарантії захисту прав людини в інституті екстрадиції;

розкрити зміст принципу виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних, визначити доцільність його застосування; здійснити аналіз історичного розвитку інституту притулку та з'ясувати його взаємозв'язок з інститутом екстрадиції; визначити сутність підстави невидачі за політичними мотивами як інструменту захисту від політичної дискримінації осіб, видача яких запитується;

проаналізувати гуманітарні підстави для відмови у видачі; визначити специфіку реалізації права на захист від катування, жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує людську гідність, поводження чи покарання в контексті екстрадиції;

сформулювати поняття «права на належну правову процедуру» при здійсненні екстрадиції, вивчити практику насильницького викрадення осіб як порушення цього права; розглянути специфіку забезпечення права на особисту недоторканність у зв'язку з екстрадицією; розкрити зміст та особливості реалізації правила *habeas corpus* при здійсненні екстрадиції;

визначити особливості забезпечення принципу справедливого судового розгляду щодо осіб, залучених до екстрадиційної процедури;

сформулювати пропозиції щодо вдосконалення регламентації процедури екстрадиції в законодавстві України та забезпечення захисту прав осіб, які підлягають видачі.

Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини, що виникають при здійсненні екстрадиції, та норми міжнародного права, що їх регламентують.

Предметом дисертаційного дослідження є міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції.

Методи дослідження. Наукова обґрунтованість сформульованих висновків визначається широкою сукупністю методів наукового пізнання. Дослідження побудоване на основі принципу методологічного плюралізму як найважливішої передумови одержання достовірного знання, а також на таких принципах, як принцип історизму, принцип об'єктивності та конкретності, принцип єдності предмета та методу вивчення. У роботі використовувалися загальні методи наукового пізнання і спеціальні методи юридичної науки. Із загальних методів наукового пізнання в дисертації застосовано, зокрема, діалектичний, історичний, логічний, системно-структурний методи.

Діалектичний метод дав можливість розглянути досліджуваний предмет у його розвитку, з'ясувати його сутність, властивості, встановити взаємозв'язки з іншими проблемами, явищами. Використання історичного методу дозволило

проаналізувати різні етапи розвитку інституту видачі, простежити становлення правозахисних елементів в цьому інституті, виявити основні тенденції його розвитку. За допомогою системно-структурного методу визначена система міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції, виділені окремі елементи цієї системи, надана їх функціональна характеристика. Аксіологічний підхід дозволив розглянути інститут екстрадиції та його правозахисні функції як цінності, що відповідають загальнолюдським ідеалам.

У процесі дослідження використовувалися загальнологічні методи та прийоми пізнання, зокрема аналіз і синтез, абстрагування і узагальнення, індукція і дедукція, аналогія і моделювання.

Серед спеціальних методів юридичної науки використовувався формально-догматичний метод для інтерпретації положень міжнародних договорів, резолюцій міжнародних організацій, рішень міжнародних та національних судів, внутрішньодержавних нормативних актів, які стосуються захисту прав людини при здійсненні екстрадиції. Порівняльно-правовий метод використано при дослідженні правової регламентації прав та свобод осіб, залучених до екстрадиційної процедури, у різних державах, при порівнянні міжнародних та національних актів, що застосовуються до осіб, які підлягають видачі.

Теоретичне дослідження міжнародно-правового захисту людини в інституті екстрадиції потребувало використання положень та висновків вітчизняних та зарубіжних учених-правників, зокрема, В. Ф. Антипенка, Х. Н. Бехруза, М. В. Буроменського, В. Г. Буткевича, О. В. Буткевич, О. К. Вишнякова, М. М. Гнатовського, Д. Гом'єн, М. А. Дамірлі, В. Н. Денисова, М. Дженіс, А. І. Дмитрієва, В. В. Дудченко, В. І. Євінтова, Л. Г. Заблоцької, О. В. Задорожнього, О. А. Івакіна, В. Ф. Кавуна, Н. І. Карпачової, В. А. Карташкіна, С. В. Ківалова, О. Л. Копиленка, В. М. Корецького, Н. М. Крестовської, О. О. Мережка, В. В. Мицика, В. І. Муравйова, Ю. М. Оборотова, М. Ф. Орзіха, П. М. Рабіновича, В. М. Репецького, Т. Л. Сироїд, Л. Д. Тимченка, М. Ю. Черкеса, В. М. Шаповала, О. М. Шемякіна та ін.

Нормативну базу дослідження становлять багатосторонні та двосторонні договори про правову допомогу та екстрадицію, міжнародно-правові документи у сфері захисту прав людини, резолюції та інші рішення міжнародних організацій, норми зарубіжного законодавства, чинне законодавство України.

Емпіричну базу дисертаційного дослідження складають матеріали судової практики Європейського суду з прав людини, судів іноземних держав та судів України, які стосуються проблеми, що розглядається.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що вперше в Україні на монографічному рівні вирішується наукове завдання, що полягає у дослідженні міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні

екстрадиції.

Наукова новизна одержаних результатів розкривається у наступних положеннях, які виносяться на захист:

вперше:

сформульовано поняття «правозахисної системи інституту екстрадиції» як системи норм міжнародного права, що складається з двох компонентів, які мають істотну специфіку: 1) норм міжнародного права, спрямованих на забезпечення обґрунтованості і гуманності прийняття рішення про екстрадицію в запитуваній державі (тобто комплексу міжнародно-правових норм, що встановлюють підстави для відмови у видачі у випадках, якщо вона може призвести до порушення прав людини); 2) норм міжнародного права, спрямованих на забезпечення дотримання міжнародно-правових стандартів прав людини при здійсненні екстрадиції (тобто комплексу міжнародно-правових норм, що встановлюють належну правову процедуру в екстрадиційному процесі);

запропоновано періодизацію становлення інституту екстрадиції в залежності від розвитку правозахисних елементів в екстрадиційному процесі і досліджено генезис правозахисних елементів екстрадиції;

обґрунтовано принцип *jus de non evocando*, який передбачає право особи поставати перед національним судом згідно з положеннями національного законодавства, в контексті захисту прав людини в інституті екстрадиції;

сформульовано поняття права на належну правову процедуру при здійсненні екстрадиції як принципу, відповідно до якого стосовно особи, залученої до екстрадиційного процесу, повинні бути у повній мірі дотримані міжнародно-правові стандарти прав людини; проаналізовано особливості застосування правила *habeas corpus*, яке надає право суду контролювати законність затримання та арешту особи, яка підлягає видачі.

удосконалено:

визначення цілей видачі гаданих правопорушників або засуджених осіб в контексті прав людини; обґрунтування тези про необхідність збереження балансу між функціями боротьби зі злочинністю та захисту прав людини при здійсненні екстрадиції;

наукові розробки щодо застосування правила подвійної кримінальності як інструменту забезпечення принципу *nullum crimen sine lege* в інституті екстрадиції; визначення правозахисної функції принципів спеціальності та *non bis in idem* в інституті екстрадиції; аргументацію доцільності збереження принципу виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних з метою захисту видаваних осіб від політичних переслідувань;

положення про необхідність подальшої імплементації міжнародно-правових стандартів, що стосуються прав осіб, залучених до екстрадиційної процедури, до національного права України; конкретні пропозиції щодо

прийняття законодавства України для регламентації підстав і порядку видачі осіб та відмови від видачі, основ здійснення екстрадиційної процедури.

набуло подальшого розвитку:

ретроспективне дослідження становлення інституту притулку та його взаємозв'язку з інститутом екстрадиції; обґрунтування забезпечення права на захист від політичної дискримінації внаслідок екстрадиції;

вивчення практики насильницького викрадення осіб для притягнення до відповідальності або для виконання вироку, яка не може розглядатися як альтернатива екстрадиції; визначення особливостей реалізації права на життя та на тілесну недоторканність при здійсненні екстрадиції;

твердження про необхідність застосування гнучкого підходу при використанні принципу *aut dedere aut judicare*, який забезпечує захист прав людини; визначення специфіки реалізації права на справедливий судовий розгляд особи при здійсненні екстрадиції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані в ході дисертаційного дослідження висновки та положення можуть бути використані у:

науково-дослідній сфері – з метою подальшого вивчення інституту екстрадиції, зокрема його правозахисних аспектів;

нормотворчій та правозастосовній діяльності – під час підготовки та ухвалення правових актів з питань екстрадиції; у практичній діяльності органів держави щодо видачі осіб;

навчальному процесі – при викладанні дисциплін «Міжнародне право», «Міжнародне кримінальне право», спеціальних курсів; при розробленні методичних рекомендацій, наукових коментарів та навчальних посібників.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційного дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Одеської національної юридичної академії. Результати та висновки дослідження доповідалися на шістнадцяти наукових і науково-практичних конференціях та семінарах: XV Міжнародній науковій конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Ломоносов» (Москва, 8-11 квітня 2008 р.); першій науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Проблеми та перспективи розвитку права в Україні» (Одеса, 18 квітня 2008 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Правове життя сучасної України» (Одеса, 18-19 квітня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний правопорядок: національний, інтегративний та міжнародний виміри» (Одеса, 13-14 червня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Верховенство права на міжнародному та національному рівнях» (Київ, 9-10 жовтня 2008 р.); Міжнародній науковій конференції студентів та аспірантів «Правотворчість та правозастосування у сучасному суспільстві» (Мінськ, 31 жовтня-1 листопада 2008 р.); науковій конференції «Законність і правопорядок у сучасній Україні» (Одеса, 19-20

грудня 2008 р.); XVI Міжнародній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Ломоносов» (Москва, 13-17 квітня 2009 р.); VIII Міжнародній студентсько-аспірантській науковій конференції «Правова система, громадянське суспільство та держава» (Львів, 24-26 квітня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу «Правове життя сучасної України» (Одеса, 5-6 червня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики» (Одеса, 9 жовтня 2009 р.); Міжнародному науково-практичному семінарі «Міграційне право України: стан та перспективи» (Одеса, 15-17 жовтня 2009 р.); конференції молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин 2009» (Київ, 22 жовтня 2009 р.); Міжнародній науковій конференції студентів, магістрантів і аспірантів «Теорія і практика вдосконалення законодавства і правозастосування: традиції та новації» (Мінськ, 30-31 жовтня 2009 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «V Прибузькі юридичні читання» (Миколаїв, 27-28 листопада 2009 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Права людини в умовах сучасного державотворення: теоретичні і практичні аспекти» (Суми, 11-12 грудня 2009 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження знайшли відображення в 20 публікаціях, 9 з яких – наукові статті, опубліковані у фахових наукових виданнях, що входять до переліку, затвердженого ВАК України, 11 – доповіді на наукових та науково-практичних конференціях.

Структура дисертації зумовлена її метою та поставленими завданнями і складається зі вступу, трьох розділів, які містять 16 підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок, із них основного тексту – 187 сторінок, список використаних джерел складає 417 найменувань і міститься на 39 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються об'єкт, предмет, мета і завдання дослідження, його методологічна та емпірична бази, зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, формулюються основні положення, що виносяться на захист та становлять наукову новизну дисертації, розкривається теоретичне і практичне значення отриманих результатів, наводяться дані про їх апробацію.

Розділ 1. «Поняття та генезис міжнародно-правового інституту екстрадиції та його правозахисних елементів» складається з трьох підрозділів, у яких досліджуються поняття екстрадиції, правова природа інституту екстрадиції в контексті прав людини, правозахисні цілі інституту екстрадиції, визначається система міжнародно-правового захисту прав людини

при здійсненні екстрадиції, розглядається процес становлення правозахисних елементів в інституті екстрадиції.

У підрозділі 1.1. **«Поняття та правова природа інституту екстрадиції в контексті прав людини»** на підставі аналізу існуючих як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі різноманітних підходів щодо екстрадиції, формулюється визначення екстрадиції; досліджується правова природа інституту видачі, визначаються особливості його правової регламентації.

Підрозділ 1.2. «Правозахисні цілі інституту екстрадиції» присвячено розгляду цілей, на досягнення яких спрямований інститут видачі. До цілей екстрадиції поряд з притягненням до кримінальної відповідальності чи виконанням покарання необхідно відносити забезпечення прав осіб, які підлягають видачі, подібно до двоєдиної мети кримінального процесу. У цьому підрозділі визначається система міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції, виділяються основні компоненти цієї системи.

У підрозділі 1.3. **«Становлення правозахисних елементів в інституті екстрадиції»** простежено формування системи норм, за допомогою якої відбувається захист прав осіб, щодо яких запитується видача. Запропонована періодизація становлення інституту екстрадиції в залежності від розвитку правозахисних елементів в екстрадиційному процесі. Виділяються такі етапи: 1) з давніх часів до XVIII ст.; 2) з XVIII ст. до середини XX ст.; 3) з середини XX ст. і до нашого часу. Зазначається, що загальною тенденцією розвитку інституту екстрадиції є його гуманізація.

Розділ 2. «Підстави для відмови у видачі як складова правозахисної системи інституту екстрадиції» складається з восьми підрозділів і присвячений аналізу підстав для відмови у видачі у випадках, коли вона може призвести до порушення прав людини.

У підрозділі 2.1. **«Правило подвійної кримінальності як інструмент забезпечення принципу *nullum crimen sine lege*»** досліджується фундаментальне положення інституту екстрадиції, згідно з яким злочин, зазначений у запиті про видачу, повинен визнаватися кримінально караним за законодавством запитуючої та запитуваної держав. Подвійна кримінальність розглядається як прояв принципу законності, що виражається у формулі *nullum crimen, nulla poena sine lege*. Аналізуються два основні підходи щодо принципу подвійної кримінальності: «конкретний» та «абстрактний».

У підрозділі 2.2. **«Межі кримінального переслідування особи в інституті екстрадиції як інструмент забезпечення принципу спеціальності»** розкривається зміст принципу спеціальності, розглядаються випадки відмови держав від цього принципу. Досліджується функція захисту прав залученої до екстрадиційної процедури особи як одна з основних функцій принципу спеціальності.

У підрозділі 2.3. **«Невидача особи, відносно якої на території запитуваної держави винесене остаточне рішення, як інструмент**

забезпечення принципу *non bis in idem* (double jeopardy)» розкривається роль принципу «*non bis in idem*» у захисті прав особи, яка вже виступала суб'єктом кримінального процесу та у відношенні якої винесене остаточне рішення. Зазначається, що правило «*non bis in idem*» захищає особу лише в рамках юрисдикції однієї держави.

Підрозділ 2.4. «Принцип *aut dedere aut judicare*: зобов'язання видавати або здійснювати кримінальне переслідування з позиції захисту прав запитуваної особи» присвячений розгляду одного з основних принципів інституту екстрадиції – *aut dedere aut judicare*, що закріплює зобов'язання видавати гаданого правопорушника або передавати справу компетентним органам запитуваної держави для кримінального переслідування. Звертається увага на необхідність застосування гнучкого підходу, згідно з яким рішення по конкретній справі повинно прийматися на основі взаємних консультацій між відповідними державами та враховуючи права та свободи осіб, видача яких запитується.

У **підрозділі 2.5. «Правило невидачі власних громадян у контексті забезпечення принципу *jus de non evocando***» досліджується одна з гарантій захисту прав людини в інституті екстрадиції, відповідно до якої власні громадяни не видаються. Вказане положення є реалізацією одного з важливих принципів у міжнародному праві – *jus de non evocando*. Зазначається, що у теорії та на практиці відсутня єдність з питання екстрадиції державами власних громадян, існує специфіка видачі осіб, що мають подвійне громадянство, а також осіб, які отримали громадянство після того, як ними був вчинений злочин, що став підставою для запиту про видачу.

Підрозділ 2.6. «Принцип захисту від політичної дискримінації: невидача за вчинення політичного правопорушення, внаслідок надання політичного притулку, з політичних мотивів» присвячений розгляду захисту прав осіб, видача яких пов'язана з політичними аспектами. Аналізуються різні позиції, що існували упродовж розвитку політико-правової теорії щодо принципу виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних; розглядається інститут політичного притулку як один із важливих інструментів захисту прав людини в інституті екстрадиції; досліджуються випадки невидачі осіб, які переслідуються за ознаками раси, віросповідання, громадянства, етнічної приналежності, політичних поглядів, статі чи статусу.

У **підрозділі 2.7. «Невидача особи внаслідок закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання обвинувального вироку за вчинення злочину»** досліджується імперативна підстава для відмови у видачі, згідно з якою особа не видається, якщо закінчився строк давності притягнення до кримінальної відповідальності чи виконання обвинувального вироку за вчинення злочину. Доводиться, що підстава перебігу строку давності повинна враховуватися законодавствами як запитуваної, так і запитуючої

держав, що відповідає інтересам видаваної особи та принципу подвійної кримінальності.

У **підрозділі 2.8. «Відмова у видачі особи як інструмент забезпечення принципу гуманності в інституті екстрадиції»** розглядаються гуманітарні міркування щодо відмови у видачі, які відіграють важливу роль у захисті прав людини в екстрадиційному процесі. Досліджується договірна та судова практика, національне законодавство держав щодо відмови у видачі, якщо до запитуваної особи застосовується амністія чи помилування, враховуючи похилий вік або серйозне захворювання цієї особи, а також, коли до виданої можливе застосування негуманного покарання у вигляді довічного ув'язнення.

Розділ 3. «Реалізація міжнародно-правових стандартів прав людини у відношенні осіб, залучених до екстрадиційної процедури» складається з п'яти підрозділів, присвячених розгляду міжнародно-правових норм та принципів щодо захисту прав людини, які застосовуються до осіб, залучених до екстрадиційної процедури.

У **підрозділі 3.1. «Поняття та зміст «права на належну правову процедуру» в контексті екстрадиції та насильницьке викрадення особи як його порушення»** знайшло відображення положення, згідно з яким екстрадиція повинна відбуватися з дотриманням належної правової процедури, що гарантує захист фундаментальних прав та свобод видаваних осіб. Сформульовано поняття належної правової процедури при здійсненні екстрадиції. Обґрунтовується теза, згідно з якою практика викрадення порушує право осіб на належну правову процедуру, має бути засуджена і не може виступати способом забезпечення реалізації принципу невідворотності відповідальності за вчинений злочин.

У **підрозділі 3.2. «Захист права на життя в екстрадиційній процедурі та гарантії незастосування смертної кари до видаваної особи»** досліджується проблема дотримання права на життя особи, щодо якої запитується видача. Розглядається питання про гарантії незастосування покарання у вигляді смертної кари або неприведення її до виконання при вирішенні державами питання про екстрадицію.

У **підрозділі 3.3. «Заборона катувань, жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання при здійсненні екстрадиції»** висвітлюється питання про заборону катувань, жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання при здійсненні екстрадиції. Аналізується справа Соурінга, при розгляді якої Європейським судом з прав людини вперше було поставлене питання про захист прав особи від катування, нелюдського чи такого, що принижує гідність, поводження внаслідок видачі до запитуючої держави.

Підрозділ 3.4. «Особливості реалізації права на особисту недоторканність в процедурі екстрадиції. Інститут habeas corpus та екстрадиція» присвячений питанням законності застосування примусових

заходів стосовно осіб, які підлягають видачі. Досліджуються положення міжнародних договорів та національного законодавства держав щодо затримання та застосування арешту (взяття під варту) у зв'язку з видачею; розкривається специфіка застосування інституту *habeas corpus* при здійсненні екстрадиції.

У підрозділі 3.5. «Право на справедливий судовий розгляд у справах про екстрадицію» розглядається право на справедливий судовий розгляд як складний комплекс принципів та правил, які повинні дотримуватися стосовно осіб, залучених до екстрадиційної процедури. Аналізується можливість відмови у видачі осіб, які були осуджені в запитуючій державі *in absentia*. Відзначається необхідність імплементації міжнародно-правових норм, що регламентують процедуру екстрадиції, у національне право України.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження досягнуто розв'язання наукового завдання, що має значення для науки та практики, і зроблено наступні **висновки**:

1. У сфері міжнародного співробітництва держав з питань екстрадиції можна виділити два основні напрями: по-перше – сприяння ефективній боротьбі зі злочинністю; по-друге – забезпечення прав і свобод осіб, які залучаються до екстрадиційної процедури. До цілей екстрадиції поряд з притягненням до кримінальної відповідальності чи виконанням покарання необхідно відносити дотримання прав осіб, які підлягають видачі, подібно до двоєдиної мети кримінального процесу. Важливим є збереження балансу між зазначеними цілями.

2. Система міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції складається з двох відносно самостійних компонентів: 1) норм міжнародного права, спрямованих на забезпечення обґрунтованості та гуманності прийняття рішення про екстрадицію в запитуваній державі (тобто комплексу міжнародно-правових норм, що встановлюють підстави для відмови у видачі у випадках, якщо вона може призвести до порушення прав людини); 2) норм міжнародного права, спрямованих на забезпечення дотримання міжнародно-правових стандартів прав людини стосовно процедури екстрадиції (тобто комплексу міжнародно-правових норм, що встановлюють належну правову процедуру в екстрадиційному процесі).

До першого комплексу норм можна віднести: правило подвійної кримінальності, принцип спеціальності, принцип *non bis in idem*, принцип *aut dedere aut judicare*, правило невидачі власних громадян, принцип захисту від політичної дискримінації, правило невидачі внаслідок закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності чи відбування покарання; такі підстави невидачі, як застосування амністії чи помилування до

запитуваної особи, вік, стан здоров'я цієї особи, застосування покарання у вигляді довічного ув'язнення до виданої особи.

Другий комплекс норм становлять міжнародно-правові гарантії прав людини, що забезпечують право на належну правову процедуру при здійсненні екстрадиції: забезпечення права на життя при можливості застосування покарання у вигляді смертної кари щодо видаваних осіб; дотримання права на захист від катувань, жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання при здійсненні екстрадиції; дотримання гарантій прав і свобод осіб при арешті та затриманні у зв'язку з екстрадицією; забезпечення права на справедливий судовий розгляд щодо осіб, які підлягають видачі.

3. Система норм, за допомогою якої відбувається захист прав видаваної особи, складалася протягом усього періоду становлення інституту видачі. В залежності від розвитку правозахисних елементів в екстрадиційному процесі можна виділити такі етапи формування інституту екстрадиції: 1) з давніх часів до XVIII ст.; 2) з XVIII ст. до середини XX ст.; 3) з середини XX ст. і до нашого часу. Упродовж свого розвитку інститут видачі зазнав концептуальних змін. На кожному етапі він наповнювався змістом відповідного історичного періоду, набуваючи відповідних рис. Загальною тенденцією розвитку інституту екстрадиції є його гуманізація. Незважаючи на значні труднощі, викликані політичними обставинами, гуманістичні цінності неухильно впроваджуються в екстрадиційний процес. Ця тенденція сприяє підтриманню балансу між завданнями боротьби зі злочинністю та інтересами видаваної особи.

4. Існують фундаментальні основи екстрадиції, які забезпечують захист прав та свобод осіб, щодо яких запитується видача. Правило подвійної кримінальності як інструмент забезпечення принципу законності, спрямоване на захист прав людини в інституті екстрадиції, оскільки не дозволяє здійснювати видачу особи для притягнення до кримінальної відповідальності за суспільно небезпечне діяння, не передбачене в кримінальному законодавстві як запитуючої, так і запитуваної держав або для відбування покарання, відсутнє в системі покарань цих держав. Однією з функцій принципу спеціальності є функція захисту прав особи, залученої до екстрадиційної процедури, обмеження її переслідування лише тим діянням, яке дозволило запитуваній державі прийняти позитивне рішення про екстрадицію, тому що будь-який вихід за межі діянь, передбачених екстрадиційним запитом, може істотно погіршити становище видаваної особи. Принцип *non bis in idem* має важливе значення для захисту прав запитуваної до видачі особи, яка вже виступала суб'єктом кримінального процесу та у відношенні якої винесене остаточне рішення, тому що видача за те саме діяння і можливість повторного осудження може порушити фундаментальні принципи, пов'язані із забезпеченням прав людини.

5. Застосування до принципу *aut dedere aut judicare* гнучкого підходу, згідно з яким рішення судити чи не судити особу у запитуваній державі та видати повинно прийматися на основі взаємних консультацій між відповідними

державами та враховувати права та інтереси видаваних осіб, сприяє захисту прав людини в інституті екстрадиції.

6. Важливою гарантією захисту прав людини в інституті екстрадиції виступає правило, відповідно до якого власні громадяни не видаються. Вказане положення є реалізацією одного з важливих правозахисних принципів – *jus de non evocando*, що закріплює право особи поставати перед національним судом згідно з положеннями національного законодавства. Тому позиція невидачі більшістю держав власних громадян обґрунтовується загальнолюдськими цінностями та правовими принципами.

7. Особи, залучені до екстрадиційної процедури, мають право на захист від політичної дискримінації, а саме: право на застосування принципу виключення політичних злочинів з числа екстрадиційних; право на політичний притулок; право не підлягати видачі, яка здійснюється з метою переслідування за політичними мотивами. Принцип «виключення політичних злочинів» ефективно застосовується для забезпечення прав людини в інституті екстрадиції, оскільки перешкоджає здійсненню видачі особи, яка вчинила злочин політичного характеру до держави, де вона може бути піддана несправедливому правосуддю та жорсткому покаранню. Відмова від вказаного принципу видається передчасною: виходячи з політичних протиріч, існуючих у світі, скасування цього принципу посилить репресії з боку держави щодо її політичних противників. Надання політичного притулку перешкоджає видачі і розглядається як один із дієвих інструментів захисту прав людини.

Важливим засобом забезпечення прав людини в інституті екстрадиції виступає підстава для відмови у видачі особи, якщо запитувана держава має вагомі підстави вважати, що прохання про видачу зроблене з метою судового переслідування або покарання особи за ознаками раси, віросповідання, громадянства, етнічної приналежності, політичних поглядів, статі чи статусу.

8. Гуманітарні підстави для відмови у видачі відіграють одну з основних функцій захисту прав і свобод осіб у зв'язку з екстрадицією. Принцип гуманізму в інституті екстрадиції реалізовується завдяки дотриманню державами таких підстав відмови у видачі, як застосування амністії, помилування, похилий вік, стан здоров'я видаваної особи, а також можливість застосування до виданої особи покарання у вигляді смертної кари, катування, жорсткого, нелюдського, або такого, що принижує гідність, покарання, довічного ув'язнення.

9. Право на належну правову процедуру в системі міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції можна визначити як принцип, відповідно до якого особа, залучена до екстрадиційного процесу, має право на дотримання у повній мірі усіх встановлених міжнародно-правових стандартів прав людини. Насильницьке викрадення особи з території однієї держави для кримінального переслідування в іншій державі є грубим порушенням належної правової процедури, оскільки при цьому не забезпечуються юридичні гарантії

прав осіб, які встановлені для учасників кримінального процесу і щодо осіб, які підлягають видачі, зокрема.

10. Для захисту прав особи, яка підлягає екстрадиції, необхідним є забезпечення законності застосування затримання та арешту; дотримання строків затримання та тримання особи під вартою; можливість оскаржити необґрунтоване затримання, тримання під вартою, строків утримання; відшкодування шкоди, заподіяної незаконним арештом, затриманням. Процедура *habeas corpus* в інституті екстрадиції надає кожному, кого позбавлено свободи внаслідок арешту або тримання під вартою з метою екстрадиції, право ініціювати провадження, в ході якого суд без зволікання встановлює законність затримання і приймає рішення про звільнення, якщо затримання є незаконним.

11. Право особи, залученої до екстрадиційної процедури, на справедливий судовий розгляд є складним комплексом принципів та правил, що реалізуються через забезпечення тих прав та обов'язків, які входять до його змісту та передбачаються міжнародно-правовими актами і нормами внутрішньодержавного законодавства. Одним з дієвих інструментів захисту прав людини в інституті екстрадиції є можливість відмови у видачі, якщо особа була осуджена в запитуючій державі *in absentia*, не мала достатньої можливості для забезпечення свого захисту і не буде мати можливості для проведення повторного слухання справи у її присутності, оскільки це суперечить концепції справедливого судового процесу.

12. Положення міжнародних договорів з питань видачі осіб не можуть ефективно діяти в сфері кримінального правосуддя без імплементації їх шляхом трансформації міжнародно-правових норм у внутрішньодержавні. Недостатню урегульованість процедури видачі осіб в Україні слід розглядати як порушення прав людини. Особа, залучена до сфери кримінального судочинства, позбавляється чітко й певним чином виражених прав та їх гарантій. Тому видається доцільним прийняття Закону України «Про екстрадицію», внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України, де чітко були б сформульовані підстави для відмови у видачі, якщо вона може призвести до порушення прав людини, а також регламентувалися б основи здійснення екстрадиційної процедури у відповідності з міжнародно-правовими стандартами прав людини. Міжнародна система захисту прав людини вимагає і одночасно сприяє тому, щоб держави постійно удосконалювали свою національну систему, і зокрема у сфері кримінальної юстиції, домагаючись її функціонування у відповідності з загальновизнаними нормами міжнародного права і стандартами у сфері прав людини.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Нестеренко С. С. Окремі питання захисту прав екстрадованих осіб у практиці Європейського суду з прав людини / С. С. Нестеренко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – О. : Фенікс, 2008. – Вип. 35. – С. 99-104.
2. Нестеренко С. С. Принцип подвійної кримінальності в інституті екстрадиції / С. С. Нестеренко // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. – О. : Фенікс, 2009. – Вип. 36. – С. 204-209.
3. Нестеренко С. С. Судовий розгляд справ *in absentia* та захист прав особи в механізмі екстрадиції / С. С. Нестеренко // Юридична Україна. – 2009. – № 10. – С. 135-140.
4. Нестеренко С. С. Застосування катування, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження та покарання, як підстава невидачі в інституті екстрадиції / С. С. Нестеренко // Право і суспільство. – 2009. – № 5. – С. 128-131.
5. Нестеренко С. С. Правова природа інституту екстрадиції / С. С. Нестеренко // Підприємництво, господарство і право. – 2009. – № 11. – С. 167-169.
6. Нестеренко С. Застосування смертної кари та проблема захисту прав людини в інституті екстрадиції / С. Нестеренко // Юридичний вісник. – 2009. – № 3. – С. 19-25.
7. Нестеренко С. С. Історичний розвиток інституту екстрадиції / С. С. Нестеренко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – О. : Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 48 – С. 350-354.
8. Нестеренко С. С. Екстрадиція (видача правопорушників) : зміст поняття / С. С. Нестеренко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. – О. : Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 50. – С. 313-318.
9. Нестеренко С. Генезис гарантій прав і свобод людини в інституті екстрадиції / С. Нестеренко // Університетські наукові записки : науковий часопис Хмельницького університету регіонального управління та права. – 2009. – № 2 (30). – С. 274-279.
10. Нестеренко С. С. Принцип *non bis in idem* як інструмент захисту прав людини в інституті екстрадиції / С. С. Нестеренко // Правове життя сучасної України : тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції. – О. : Фенікс, 2008. – С. 478-479.
11. Нестеренко С. С. Защита прав человека в международно-правовом механизме экстрадиции / С. С. Нестеренко // Материалы докладов XV международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов» / отв. ред. И. А. Алешковский, П. Н. Костылев, А. И. Андреев [Электронный ресурс] – М. : МГУ; СП МЫСЛЬ, 2008. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Режим доступа до збірника : <http://www.lomonosov-msu.ru/2008/>

12. Нестеренко С. С. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью как способ обеспечения мирового правопорядка / С. С. Нестеренко // Сучасний правопорядок: національний, інтегративний та міжнародний виміри : тези міжнародної науково-практичної конференції / за заг. ред. Ю. М. Оборотова. – О. : Фенікс, 2008. – С. 191-192.
13. Нестеренко С. С. Проблемные вопросы институтов экстрадиции и политического убежища / С. С. Нестеренко // Правотворчество и правоприменение в современном обществе : материалы междунар. науч. конф. студентов и аспирантов. – Минск : БГУ, 2009. – С. 188-190.
14. Нестеренко С. С. Дія принципу подвійної кримінальності в інституті екстрадиції / С. С. Нестеренко // Законність і правопорядок у сучасній Україні : матеріали конференції 19-20 грудня 2008 р. – О. : Фенікс, 2008. – С. 103-106.
15. Нестеренко С. С. Принцип «исключения политических преступлений» как инструмент защиты прав человека в институте экстрадиции / С. С. Нестеренко // Материалы докладов XVI международной конференции студентов, аспирантов и молодых ученых «Ломоносов» / отв. ред. И. А. Алешковский, П. Н. Костылев, А. И. Андреев [Электронный ресурс] – М. : МГУ; СП МЫСЛЬ, 2009. – 1 электрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. – Режим доступа до збірника : <http://www.lomonosov-msu.ru/2009/>
16. Нестеренко С.С. Викрадення особи та екстрадиція: збереження балансу між правами людини та інтересами держави / С. С. Нестеренко // Правова система, громадянське суспільство та держава : тези доповідей міжнародної студентсько-аспірантської наукової конференції. – Л. : Юридичний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка, 2009. – С. 22-23.
17. Нестеренко С. С. Принцип *aut dedere aut judicare* як інструмент захисту прав людини в механізмі екстрадиції / С. С. Нестеренко // Правове життя сучасної України : тези доповідей міжнародної наукової конференції професорсько-викладацького і аспірантського складу / Відп. ред Ю.М. Оборотов. – О. : Фенікс, 2009. – С. 682-683.
18. Нестеренко С. С. Дотримання гарантій прав і свобод особи при арешті та затриманні у зв'язку з екстрадицією / С. С. Нестеренко // Проблеми кримінального права, процесу та криміналістики : матеріали науково-практичної конференції. – О., 2009. – С. 481-482.
19. Нестеренко С. С. Правило невидачі власних громадян як інструмент забезпечення принципу *jus de non evocando* / С. С. Нестеренко // Держава і право : de lege praeterita, instante, future : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 380-381.
20. Нестеренко С. С. Щодо питання про забезпечення права особи, залученої до екстрадиційної процедури, на справедливий судовий розгляд / С. С. Нестеренко // Права людини в умовах сучасного державотворення : теоретичні і практичні аспекти : збірник тез доповідей за матеріалами IV міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих

вчених / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми : ДНВЗ «УАБС НБУ», 2009. – С. 105-107.

АНОТАЦІЯ

Нестеренко С. С. Міжнародно-правовий захист прав людини при здійсненні екстрадиції. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.11 – міжнародне право – Одеська національна юридична академія. – Одеса, 2010.

Дисертація присвячена дослідженню системи міжнародно-правового захисту прав людини при здійсненні екстрадиції, що складається з двох відносно самостійних компонентів: комплексу міжнародно-правових норм, які встановлюють підстави для відмови у видачі у випадку, якщо вона може призвести до порушення прав людини, та комплексу міжнародно-правових норм, що встановлюють належну правову процедуру в екстрадиційному процесі.

У роботі проаналізовано становлення правозахисних елементів в інституті екстрадиції, досліджено практику Європейського суду з прав людини та інших міжнародних та національних судових органів щодо видачі; вивчено договірну практику та національне законодавство держав з питань екстрадиції та положення про захист прав осіб у зв'язку з видачею.

Доведено, що в умовах сьогодення боротьба зі злочинністю у формі екстрадиції повинна здійснюватися з дотриманням прав і свобод осіб, залучених до екстрадиційної процедури.

Ключові слова: екстрадиція, видача осіб, міжнародно-правовий захист прав людини, генезис інституту екстрадиції, процедура екстрадиції, підстави для відмови у видачі.

АННОТАЦИЯ

Нестеренко С. С. Международно-правовая защита прав человека при осуществлении экстрадиции. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.11 – международное право. – Одесская национальная юридическая академия. – Одесса, 2010.

Диссертация является первым в Украине монографическим исследованием, в котором на основе комплексного, всестороннего изучения доктринальных основ, правовой регламентации и практики реализации института выдачи представлена характеристика международной правозащитной системы института экстрадиции, состоящая из двух

относительно самостоятельных компонентов: 1) норм международного права, направленных на обеспечение обоснованности и гуманности принятия решения об экстрадиции в запрашиваемом государстве (т.е. комплекса международно-правовых норм, устанавливающих основания для отказа в выдаче в случае, если она может привести к нарушению прав человека); 2) норм международного права, направленных на обеспечение соблюдения международно-правовых стандартов прав человека в процедуре экстрадиции (т.е. комплекса международно-правовых норм, устанавливающих надлежащую правовую процедуру в экстрадиционном процессе).

К первому комплексу норм можно отнести: правило двойной криминальности, принцип специальности, принцип *non bis in idem*, принцип *aut dedere aut judicare*, правило невыдачи собственных граждан, принцип защиты от политической дискриминации (право на применение принципа исключения политических преступлений из числа экстрадиционных; право на политическое убежище; право не подлежать выдаче с целью преследования по политическим мотивам), принцип невыдачи вследствие окончания сроков давности привлечения к уголовной ответственности или исполнения наказания, гуманитарные основания невыдачи (в результате применения амнистии, помилования, престарелый возраст, серьезное заболевание лица, выдача которого запрашивается, в случае применения к выданному лицу наказания в виде пожизненного заключения).

Второй комплекс норм составляют международно-правовые гарантии прав человека, которые обеспечивают право на надлежащую правовую процедуру при осуществлении экстрадиции: обеспечение права на жизнь при возможном применении наказания в виде смертной казни к выдаваемым лицам; соблюдение права на защиту от пыток, жестокого, нечеловеческого, или унижающего достоинство, обращения или наказания при осуществлении экстрадиции; соблюдение гарантий прав и свобод личности при аресте и задержании в связи с экстрадицией, обеспечение права на справедливое судебное разбирательство в отношении выдаваемых лиц. Сформулировано понятие права на надлежащую правовую процедуру при осуществлении экстрадиции, исследована практика насильственного похищения лиц с территории одного государства для уголовного преследования в другом государстве как нарушение данного права. Рассматривается специфика применения процедуры *habeas corpus* в институте экстрадиции.

Предложена периодизация института экстрадиции в зависимости от развития правозащитных элементов в экстрадиционном процессе. Автором выделяются такие этапы: 1) с древних времен до XVIII в.; 2) с XVIII в. до середины XX в.; 3) с середины XX в. и по настоящее время. Отмечается, что общей тенденцией развития института экстрадиции является его гуманизация.

Проанализирована практика Европейского суда по правам человека и других международных и национальных судебных органов касательно выдачи;

изучена договорная практика и национальное законодательство государств по вопросам экстрадиции и положения о защите прав и свобод лиц, выдача которых запрашивается.

По мнению автора, представляется целесообразным принятие законодательства Украины, где четко были бы сформулированы основания для отказа в выдаче в случае, если она может привести к нарушению прав человека, а также регламентировались основы осуществления экстрадиционной процедуры в соответствии с международно-правовыми стандартами прав человека. В современных условиях борьба с преступностью в форме экстрадиции должна осуществляться с соблюдением прав и свобод лиц, вовлеченных в экстрадиционную процедуру.

Ключевые слова: экстрадиция, выдача лиц, международно-правовая защита прав человека, генезис института экстрадиции, процедура экстрадиции, основания для отказа от выдачи.

SUMMARY

Nesterenko S. S. International Legal Human Rights Protection in Extradition Proceedings. – Manuscript.

The thesis for Candidates of Law Degree by speciality 12.00.11 – International Law. – Odessa National Academy of Law. – Odessa, 2010.

The thesis presents research of the international legal system of human rights protection in extradition proceedings. It includes two relatively independent elements: a body of international legal norms, which determine grounds for extradition refusal in case it may cause human rights violation, and a body of international legal norms, which establish due extradition process.

The formation of human rights elements in extradition institute is examined in the thesis; the practice of European Court of Human Rights and other international and national judicial bodies on human rights and freedoms protection of extradited persons is researched; the treaty practice and national legislation on extradition with an emphasis on extradited persons protection provisions is analyzed.

It is proved that nowadays the fight against criminality in the extradition forms must be performed following the human rights protection guarantees to the persons involved in the extradition proceedings.

Key words: extradition, extradition of persons, international legal protection of human rights, extradition institute genesis, extradition procedure, grounds for extradition refusal.